

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет початкової, дошкільної освіти та мистецтв

**Кафедра, музикознавства, інструментальної підготовки та
хореографії**

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

«Бандура в музичній культурі України XX-XXI століття»

Студентка 2 курсу групи 2 МММ

Галузі знань 02 Культура і мистецтво

Спеціальності 025 Музичне мистецтво

Гнатюк Олена Василівна

Науковий керівник: кандидат мистецтвознавства, доцент

Черкашина О.В.

Національна шкала _____

Кількість балів _____ оцінка ECTS _____

Голова комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Члени комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Вінниця – 2020

ВСТУП

Одним із провідних місць інструментального оздоблення музичного буття у сьогоденні є бандурна творчість, як надбання нового інструментального мислення. Делікатне, барвисте звучання, неповторність будови бандури є втіленням національної самобутності українського народу зі своєрідним віддзеркаленням української «картини світу», його ментальності. Розмаїття жанрової палітри бандурного виконавства від лірико-епічних жанрів, академічного бандурного виконавства, від історичних, побутових народних пісень та дум до сучасних авторських композицій в академічному, джазовому та естрадному напрямках виявляє підвищений інтерес в річищі фольклористичних та етнографічних досліджень.

Аналіз ґрунтовних наукових праць останніх десятиріч з проблем вітчизняного бандурознавства свідчить про її недостатню дослідженість та актуальність. Зокрема, різновекторність спрямування бандурного виконавства репрезентовано в історичному (В. Дутчак, Б. Жеплинський, А. Омельченко), традиційному (І. Куровська, В. Мішалов, В. Уманець, К. Черемський, В. Чуркіна), академічно-виконавському аспектах (О. Бобечко, Н. Брояко, О. Ваврик, С. Вишневська, І. Дмитрук, В. Дутчак, І. Зіньків, Л. Мандзюк, І. Мокрогуз, Н. Морозевич, О. Ніколенко, О. Олексієнко, І. Панасюк); регіональних особливостей в виконавстві бандуристів (М. Долгов, О. Васюта, І. Куровська, Т. Чернета, В. Чуркіна).

Особливе місце бандури в контексті музичного інструментарію українців сприяло формуванню нового проблемно-тематичного напрямку української музикознавчої науки – бандурознавства. Незважаючи на велику кількість ґрунтовних праць, присвячених становленню та розвитку бандурних шкіл (О. Ваврик, І. Панасюк), особливостей бандурного виконавства (С. Вишневська, В. Дутчак, Л. Мандзюк, Т. Слюсаренко), оригінальної композиторської творчості для бандури (Н. Морозевич, О. Ніколенко, О. Олексієнко), методики гри на бандурі (Н. Брояко, Л. Мандзюк, І. Мокрогуз) постає низка досить актуальних та нагальних, однак поки що не досліджених

проблем бандурного мистецтва та бандурознавства - історична ретроспектива їх розвитку, академічна композиторська та виконавська діяльність тощо.

Мета дослідження полягає у дослідженні історичної генези розвитку бандурного мистецтва України від першовитоків до ХХІ ст.

Об'єкт дослідження – бандурне виконавське мистецтво як унікальне явище національної культури.

Предмет дослідження – дослідження передумов становлення та розвитку бандурного мистецтва України від першовитоків до ХХІ століття.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі **завдання дослідження**:

- висвітлити стан вивчення проблеми розвитку бандурного мистецтва в науковому дискурсі на основі існуючої джерельної бази;
- дослідити історичну генезу розвитку бандурного мистецтва та виконавства України від першовитоків до ХХІ століття;
- здійснити дефінітивний аналіз ключових понять наукового дослідження «бандура», «бандурне мистецтво»;
- дати змістову характеристику професійній бандурній освіті в Україні;
- охарактеризувати особливості аматорського бандурного мистецтва;
- проаналізувати бандурне мистецтво в системі музичної культури української діаспори ХХ-ХХІ ст., професійно-виконавську діяльність видатних бандуристів України.

Для вирішення поставлених завдань було застосовано такі **методи дослідження**: теоретичні – для аналізу і синтезу, абстрагування й ідеалізації, моделювання і конкретизації теоретичного знання, узагальнення педагогічного досвіду. Ці методи сприяли осмисленню суті дефініції магістерського дослідження «бандура»; експериментально-емпіричні – спостереження, бесіди, опитування; історичний - задіяний у хронологічній послідовності аналізу наукових видань; системний підхід, що узагальнює досягнення бандурного виконавства на сучасному етапі його розвитку;

комплексний методологічний підхід; метод порівняльного аналізу; музикознавчий метод дослідження музичного твору.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання матеріалів у курсах з історії бандурного виконавства, при написанні рефератів, курсових та дипломних робіт.

Апробація результатів дослідження. Окремі теоретичні положення роботи оприлюднені у збірці статей науково-практичної конференції:

- *Вісник студентського наукового товариства факультету історії, права і публічного управління.* Вип. 21. Збірник наукових праць. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця : ТОВ «Друк», 2020;

- *Актуальні питання мистецької освіти та виховання.* Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів кафедри вокально хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти (Вінниця, ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського, 16 квітня 2020 р.) / за ред. Т.В. Белінської; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2020. 112 с.

Структура та обсяг магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаної літератури, додатків. Загальний обсяг – 79 с., основного тексту – 67 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бандура - супутниця подвижників визвольної боротьби (з життєпису Михайла Теліги як бандуриста) Нар. творчість та етнографія. 2004. С. 32
2. Берегова О. Постмодернізм у камерних творах українських композиторів 80–90-х років ХХ сторіччя Київ, 1999, 141 с.
3. Ваврик О. Кобзарські школи в Україні Тернопіль : Збруч, 2006 221 с.
4. Гетьман Скоропадський та перша капела кобзарів В. Ємець /Нар.творчість та етнографія. 2001. № 4 С. 55-66.
5. Гнатюк В. Лірники. Лірницькі пісні, молитви, слова, звістки і т. ін. про лірників повіту Бучацького зібрав в вересні 1895 р. Етнографічний збірник / ред. М. Грушевський. Львів НТШ, 1896. Т. 2. 76 с.
6. Горняткевич А. Енциклопедія української діаспори.Сполучені Штати Америки. Т. 1. Книга 1. Нью-Йорк-Чікаго : Наукове Товариство ім. Т.Шевченка в Америці, 2009. С. 39–40.
7. Грінченко М. Українська народна інструментальна музика. Вибране / упоряд. і ред. М. Гордійчука / АН УРСР; Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т. Рильського. К. Держ. вид-во образотв. м-ва і муз. літ. УРСР, 1959. С. 55–103
8. Грушевська К. Попереднє слово. Українські народні думи. 2004 Т.1.
9. Грушевський М. Історія України-Руси : В 11 т. К. : Наук. думка, 1995. Т. 6. 670 с.
10. Грушевський М. Історія Української літератури В 6 т. К.: Наук. думка, 1993.
11. Мелос української народної епіки С. Й Грица. К. : Наук. думка, 1979.
12. Грица С. Й. Трансмісія фольклорної традиції : етномузикологічні розвідки НАН України, Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. К. – Тернопіль - Астон, 2002. 236с.
13. Гуменюк Л. Не обірветься дзвін бандури. Музика. 1993. № 2.

14. Дем'янова І., Жеплинський Б. Лірництво Тернопільщини ТЕС Тернопіль ВАТ ТВПК «Збруч», 2005. Т. 2.
15. Дутчак В. Г. Капела бандуристів ім. Т. Шевченка – провідна мистецька одиниця українського зарубіжжя (До ювілею творчої діяльності). Музична україністика: сучасний вимір: Збірник наукових статей на пошану доктора мистецтвознавства, професора, члена-кореспондента Академії мистецтв України Алли Терещенко. Київ Івано-Франківськ, 2008. Вип. 2.
16. Дутчак В. Бандурне мистецтво українського зарубіжжя як національно-культурний феномен ХХ – початку ХХІ століть. Вісник Львівського університету. Серія мист-во. Львів, 2015. Вип. 16. Ч. 2. С. 34–47.
17. Дутчак В. Г. Бандурне мистецтво українського зарубіжжя ХХ – початку ХХІ століття : монографія. Івано-Франківськ Фоліант, 2013 488 с.
18. Звукові барви бандури, як результат свідомої роботи над технікою Л. Мандзюк. Х. : ГЛАС, 2001. 12 с.
19. Зінків І. Я. Бандура як історичний феномен. монографія. Київ : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2013. 448 с.
20. Ісаєвич Я. Д. Братства та їх роль у розвитку української культури ХVІ–ХVІІІ ст. К. Вид. Наук. думка, 1966. 254 с.
21. Карась В. «Музична культура української діаспори у часопросторі ХХ століття». Ів-Франківськ: Тіповіт, 2012. 1164 с.
22. Кобзарство та лірництво на Чернігівщині (Наук.-допом. бібліогр. покажч.) О. П. Васюта. Чернігів, 2001. С. 64.
23. Колесса Ф. Попереднє слово. Українські народні думи. Л., 1920. 120 с.
24. Корній Л. До питання про українсько-польські зв'язки ХVІ–ХVІІ ст. Українське музикознавство. Вип. 6. К., 1971.
25. Корній Л. Історія української музики (від найдавніших часів до середини ХVІІІ ст.) Київ; Харків; Нью-Йорк : Вид. М. П. Коць. Ч. 1. 1996.
26. Корній Л. П. Музична культура в Україні. Історія української культури : у 5 т. К. : Наукова думка, 2003. Т. 3.

27. Коротка історія кобзарства в Україні Б. Жеплинський. Л. : Край, 2000.195 с. .
28. Кох К.-П. Із спостережень над східнослов'янськими та середньоевропейськими музично-фольклорними зв'язками у XVI–XIX століттях Українське музикознавство. Київ : Музична Україна, 1979. Вип. 14.
29. Кушпет В. Старцівство: мандрівні старці – музиканти в Україні (XIX – поч. XX ст.): Наукове видання К.: Темпора, 2007.
30. Легкун О. Г. Розвиток музичної культури Волині кінця XIX – першої третини XX ст. : автореф. дис. ... канд. мист. 26.00.01, 2012. С. 183
31. Листи П. Мартиновича та Г. Хоткевича. 2006. № 3. с. 4-20.
32. Листування П.Мартиновича з В.Горленком / уклад.: С. Стефанович, О. Рубан Нар. творчість та етнографія. 2006. № 5. С. 14-24
33. Лісняк І. Академічне бандурне мистецтво України кінця XX – початку XXI століття [голов. ред. Г. Скрипник]. Київ :ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України, 2019.
34. Лісняк І. Функції бандури у камерних ансамблях мішаного складу (культурознавчий аспект). Наукові записки Тернопільського Нац. пед.ун-ту. ім. В. Гнатюка та Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. Тернопіль, 2006 С. 49–55,182.
35. Любашенко В. І. Реформаційний рух історія української культури : у 5 т. К. : Наукова думка, 2001. Т. 2.
36. Максимюк С. З історії українського звукозапису та дискографії Львів–Вашингтон: Видавництво Українського Католицького університету, 2003. 288 с.
37. Медведик Ю. «Ліра і її мотиви» : Науково-дослідницькі передумови створення збірника, його специфіка та репертуар. Демуцький П. Д. Ліра і її мотиви. Додатки. Біографічні матеріали. Харків : Видавець Савчук О. О., 2012.
38. Мокрогуз І. М. Теорія аплікатури в сучасному бандурному виконавстві : автореф. дис. ... канд. мистецтвозн. : спец. 17.00.03. / Харків, 2011.

39. Морозевич Н. В. Бандурне мистецтво як культурне надбання сучасності : дис. ... канд. мистецтвозн. : спец. 17.00.03. / Одеса, 2003.
40. Ніколенко О. І. Оригінальна інструментальна бандурна творчість в аспекті жанрово-стильової еволюції : дис. ... канд. мистецтвозн. спец. : 17.00.03. / Львів, 2011.
41. Нудьга Г. А. Українська пісня в світі Київ : Музична Україна, 1989. С. 533, 23, 25-26, 29-30, 30-31.
42. Пісні. Тернопільщини Упор. С.Стельмащук. Київ Муз. Україна, 1993. Вип. 2.
43. Про стійкість традицій кобзарства в Україні А. Стратілат Нар. творчість та етнографія. 2004. № 1-2.
44. Пширембський З. Корбова ліра у Польщі Родовід. 1995. № 11.
45. Самчук У. Живі струни. Бандура і бандуристи Детройт, США, 1976. 466с.
46. Кушпет В. Старцівство: мандрівні співці-музиканти в Україні (XIX - поч. XX ст.) К. : Темпора, 2007.
47. Студинський К. Лірники Львів : Вид. Лукича, 1894. 56с.
48. Сумцов М. Українські думи Львів, 1914. 326 с.
49. Тернопільщина. Історія міст і сіл : у 3 т. / Ред. кол.: В. Хомінець, Л. Бицюра, О. Боберський, Б. Мельничук. Тернопіль : ТЗОВ «Терно-граф», 2014. Т. 1 : А–Й. 668 с., іл.; Т. 2 : Г–Л. 692 с., іл.; Т. 3 : М–Я. 608 с.
50. Українська музична енциклопедія. Т. 3: Л–М / голов. ред. Г. Скрипник ; наук. ред. А. Калениченко, Н. Костюк, О. Немкович ; НАНУ, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2011. 627 с.
51. Харківська капела кобзарів ім. Т.Г.Шевченка В.Г. Тоцька Культура України. Мистецтвознав. Х., 2000. Вип. 6.
52. Хоткевич Г. Музичні інструменти українського народу Х. : [б.в.], 2002. 288с.
53. Черемський К. Становлення і розвиток традиційного співочтва на Слобідщині.

54. Черемський К. Шлях звичаю Харків : Глас, 2002.
55. Чернова К. Українська діаспора як соціокультурна система. К.Київ нац.. універс ім.. Т. Шевченка, 2007.
56. Ясіновський Ю. П., Цалай-Якименко О. С. Музика Ю. П. Ясіновський, О. С. Цалай-Якименко Історія української культури : у 5 т. К. : Нау-кова думка, 2001. Т. 2.
57. Dorożyńska E. Plastyczny obraz Krzemieńca Życie Krzemienieckie. 1938. NR 13. S. 299–303.
58. [<http://torban.org/torban2.html>].